

שיחת ראשי הישיבה

בית א-להים ושער השמים הרב אהרן ליכטנשטיין שליט"א*

יִצְרָא וַיֹּאמֶר מֶה נִרְאָה הַמָּקוֹם הַזֶּה, אֵין זֶה כִּי אִם בַּיִת אֶ-לֹהִים וְזֶה שַׁעַר הַשָּׁמַיִם" (בראשית כ"ה, יז)

הרמב"ן מבאר כי יעקב מדבר כאן על שני מקומות שונים: מחד, בית א-להים, ומאידך שער השמים (האחד הוא באר שבע ושני ירושלים, או שהאחד ירושלים והשני בית-אל).

אולם, ראשונים אחרים מבארים כי מדובר כאן על מקום אחד, שמהווה הן בית א-להים והן שער השמים. וכך אומר רש"י:

"הוא בית המקדש שהוא שער לעלות משם התפילות והקרבנות"

וכן מבאר ראב"ע.

ואכן, יש לחקור מהו אותו 'שער השמים': האם הוא מהווה ישות עצמאית, העומדת בפני עצמה, מנותקת מ'בית'; או שמא קשורה היא קשר הדוק עם הבית.

חקירה זו מזכירה את מצוות מזוזה, בה נאמר: "וּקְתַבְתֶּם עַל מְזוֹזֹת בְּיַתְדֵי וּבְשַׁעְרֵיכֶם" (דברים ו', ט; שם "א, כ) - מצד אחד בית, ומצד שני שער! ואכן, נחלקו ראשונים האם יש חובה להקים מזוזה על שער שאיננו מהווה חלק מ'בית' (כגון שער חצר שאין בה בית), או שמא דווקא בשער הבית שייכת המצווה.

בכל אופן, לדעת הכל יש קשר הדוק בין השער לבית עצמו, וכשקובעים מזוזה בשער הבית היא חייבת להיות בתוך הבית, בכניסה אליו, ולא מחוץ לבית בשער החיצוני לבית.

משמעות הדברים איננה הלכתית גרידא; יש כאן רעיון מחשבתי עמוק ועקרוני. ישנן תפיסות פילוסופיות המבינות את המציאות הא-להית כדבר טרנסצנדנטאלי, מרוחק מאוד - הקב"ה שוכן ב'שמים' ואין לו שום קשר עם הארץ, החומרית הגשמית והמאוסה יחסית לעולמות העליונים.

מאידך, ישנן תפיסות פילוסופיות התופסות את א-להים כדבר אימננטי, קרוב ביותר, כמו חברותא של האדם - הקב"ה נמצא בעולם והעולם הוא הקב"ה. תפיסה זו מזהה את הא-להים עם הטבע.

* השיחה הועברה בשבת קודש פרשת ויצא ה'תש"ן, וסוכמה על ידי הרב דוד טי. סיכום השיחה לא עבר את ביקורת הרב.

היהדות שוללת לחלוטין שתי גישות אלו. אנו סוברים כי "הקב"ה מקומו של עולם, ואין העולם מקומו", ועם כל זאת הקב"ה קרוב אלינו ומשיגח עלינו כל רגע ושעה.

השמים אינם מנותקים מהארץ: "בְּרֵאשִׁית בָּרָא אֱלֹהִים אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ" (בראשית א', א) וכן "שָׁמַע יְשׁוּעָא ה' אֱלֹהֵינוּ ה' אֶחָד" (דברים ו', ד). אין ניתוק בין ה' בארץ לבין ה' בשמים, כולו אחד.

היחס בין א-להי השמים וא-להי הארץ הוא יחס הסותר עצמו. מצד אחד, אי אפשר לתפוס כלל את הקב"ה, שמלוא כל הארץ כבודו ומשכנו בשמים ממעל ועל הארץ מתחת. ומצד שני, אנו מתפללים לכיוון בית המקדש, בית בו שכנתו של הקב"ה שורה בו, בארץ בלבד!

סתירה זו בולטת בתפילת שלמה:

"כִּי הֵאמַנְסִי יֵשֵׁב אֶ-לֹהִים עַל הָאָרֶץ? הֲנֵה הַשָּׁמַיִם וְשָׁמַיִם הַשָּׁמַיִם לֹא יִכְלְקֻהוּ, אֶף כִּי הַבַּיִת הַזֶּה אֲשֶׁר בָּנִיתִי?" (מלכים א' ח', כז)

ועם כל זאת, פותח שלמה:

"בָּנֵה בְּנֵיתִי בַּיִת זָבֵל לָךְ מְכוֹן לְשִׁבְתֶּךָ עוֹלָמִים" (שם ג)

המפתח ליישוב הסתירה נעוץ בפרשתנו: "אֵין זֶה כִּי אִם בַּיִת אֶ-לֹהִים, וְזֶה שַׁעַר הַשָּׁמַיִם!". אכן, אותו מקום מהווה מצד אחד צמצום נוראי של הקב"ה - בַּיִת אֶ-לֹהִים - הקב"ה האימננטי נמצא בארץ, "מוגבל" בבית, ומצד שני שַׁעַר הַשָּׁמַיִם. אותו הבית עצמו הוא שער לא-להים הטרנסצנדנטאלי, הבלתי נתפס, אשר בשמים ממעל.

כך גם יש להבין את מצוות מזוזה - כשאנו נכנסים לבית אין להתנתק מהמציאות הא-להית בטבע בחוץ. עם הכניסה לבית, בשער, אנו מקיימים את מצוות המזוזה, המורה על מציאות א-להים, משכן ה' בתוך הבית פנימה.

העולם כולו
מהווה בעצם
בית בפני
עצמו... ועם כל
זאת אינו אלא
שער, פרוזודור
לעולם הבא

תפיסה זו איננה מוגבלת למצווה זו או אחרת, אלא מהווה ראייה כללית של העולם כולו, וכאמירת חז"ל:

"עולם הזה דומה לפרוזודור, עולם הבא דומה לטרקלין. התקן עצמו לפרוזודור כדי שתיכנס לטרקלין" (אבות פ"ד, מ"א).

לא רק בית המקדש מהווה בית א-להים ושער השמים בחדא מחתא, העולם כולו מהווה בעצם בית בפני עצמו, "ויפה שעה אחת של דברי תורה בעולם הזה מכל חיי העולם הבא", ועם כל זאת אינו אלא שער, פרוזודור לעולם הבא.

עלינו להסיק מכאן לגבי חיי היום יום שלנו. הכתוב מנחה אותנו להתנהג באופן פרדוקסלי: מחד, יש לראות בעולמנו את הקב"ה, להתפעל מן הטבע - מה רבו מעשיך ה', להרגיש את המציאות הא-להית בחיינו כאן בכל מקום ובכל זמן. התפיסה האימננטית, זה 'בית א-להים'.

עם כל זאת, בל נשכח שעולמנו הינו רק אשנב ופתח בלבד, לעולם אחר, וכאן נמצאים אנו רק ב'שער השמים'; בעוד שעולם השמים הטרנסצנדנטאלי, מרוחק מאיתנו, והקב"ה - 'לית מחשבא דתפיסא ביה כלל'.

פיני זילבר

"מתני'. השולח גט לאשתו והגיע בשליח, או ששלח אחריו שליח, ואמר לו גט שנתתי לך בטל הוא – הרי זה בטל" (גיטין ריש פ"ד)

"גידול בר רעילאי שדר לה גיטא לדבייתהו. אול שליחא, אשכחה דהוה יתבה ונולח. אמר לה: הא גיטיך. אמרה ליה: זיל השתא מיהא, ותא למחר. אול לגביה וא"ל, פתח ואמר: ברוך הטוב והמטיב. אבי אמר: ברוך הטוב והמטיב ולא בטל גיטא, רבא אמר: ברוך הטוב והמטיב ובטל גיטא. במאי קמיפלגי? בגלוי דעתא בגיטא קמיפלגי – דאביי סבר גלוי דעתא בגיטא לאו מלתא היא, ורבא סבר גלוי דעתא בגיטא מלתא היא" (לד).

המשנה בגיטין קובעת שאדם שנתן גט לשליח, יכול לבטל את השליחות כל עוד לא הגיע הגט ליד האשה. הגמ' מביאה מקרה של אדם ששלח שליח לתת גט לאשתו, והשליח חזר אליו ואמר שלא יכול היה לתת לאשה את הגט באותו יום, והבעל אמר בתגובה "ברוך הטוב והמטיב" – כלומר, גילה בדעתו ששמח הוא שלא גירש השליח את האשה; אולם, ביטול מפורש של השליחות לא היה כאן. נחלקו אביי ורבא בדין זה: לאביי גילוי דעתא בגיטא לאו מלתא היא ולא ביטול השליחות, ולרבא מלתא היא וביטול השליחות¹. באופן כללי, מסגרת הדיון נוגעת לשאלה האם עיקר הגירושין בגט או ברצון הבעל, ונתייחס לכך בסוף הדברים. ברמה הפרטנית של שורש המחלוקת, נראה שניתן להציע שני כיוונים מרכזיים: גדר גילוי דעת ביחס לכלל 'דברים שבלב אינם דברים'; וחילוק בין ביטול גט וביטול שליחות².

דברים שבלב אינם דברים

כלל ידוע לאורך הש"ס קובע שדברים שבלב אינם דברים (נדרים כח., קידושין מט.; מעילה כא.), כלומר: אין מתייחסים לדברים שאדם חושב בליבו, אם לא אמרם בפועל. בכלל זה ניתן להציע שתי הבנות: לדברים שבלב אין מתייחסים משום שאין להם משמעות כלל, ורק לאמירה או למעשה יש משמעות ולכן רק אליהם ניתן להתייחס; או שלדברים שבלב אמנם יש משמעות, אלא שלא ניתן להתייחס אליהם כל עוד אינם מגובים באמירה שאוחזת אותם במציאות. ההבדל בין שתי ההבנות, הוא האם כאשר ישנה אמירה, עיקר הדבר הוא האמירה עצמה או המחשבה שהיא מייצגת, וכדלהלן.

בהשלכה לסוגיין, נראה שניתן להציע שתי אפשרויות. אפשרות ראשונה היא להבין את החקירה לעיל כשאלת התייחסות לאופי המחשבה במוח האנושי. דהיינו, לפי ההבנה שלדברים שבלב אין מתייחסים משום שהם חסרי משמעות, מחשבה שלא באה לידי ביטוי באמירה היא מחשבה מעורפלת בעלמא, שאינה סופית ומוחלטת, ולכן חסרת פשר אמיתי. כל עוד האדם לא מבטא את המחשבה בדיבור, מחשבתו אינה בגדר רעיון שלם ומוגמר. בדומה לדברי ר' חיים הידועים – אדם שאינו יכול לבטא סברה ש'יושבת לו בראש' במילים, לא באמת מבין אותה. לצד השני, לדברים שבלב יש משמעות למרות שלא באו לידי ביטוי, משום שגם מחשבות שבלבו של אדם יכולות להיות סופיות ומוחלטות (וכאמור), הבעיה היא שלא ניתן להתייחס אליהן משום שאין להן אחיזה במציאות).

¹ זו אחת ממחלוקות י"ל ק"ג, בהן קי"ל שהלכה כאביי.

² כיוון שליש, שלא נעסוק בו, הוא תלות את המחלוקת בשאלה האם גילוי דעת מוגדר כדיבור שיכול לבוא ולבטל דיבור או לא. למ"ד לאו מלתא היא, לא רק לביטול מעשה יש דרישות, אלא גם לביטול דיבור: קביעת הגמ' (לב:) שאתי דיבור ומבטל דיבור אינה רק קולא יחסית לביטול מעשה, אלא גם קביעת רף מינימלי לביטול דיבור, ודיבור שאינו מפורש לא נכנס בגדר זה. למ"ד מלתא היא, לדיבור אין מעמד אלא כביטוי רצון האדם, וממילא אין צורך בדיבור מפורש ע"מ לבטל דיבור, אלא די בביטוי רצון הפוך. כך מציע ר' דוד פוברסקי (בשיעוריו שם).

וכך יש להבין, לפ"ז, את מחלוקת אביי ורבא: לצד הראשון, שלדברים שבלב אין משמעות ורק לאמירה יש משמעות – לא ניתן לייחס לאמירה שום משמעות מעבר לדברים שנאמרו בפועל. ומכיוון שבגילוי מלתא אין ביטול מפורש של השליחות, ממילא לא ניתן לומר שהאדם רוצה לבטל את השליחות – שכן גם אם בליבו הוא חושב שהוא רוצה, אנו אומרים שאין רצונו אמיתי ושלם. נראה שניתן להבין כך בתוס' (לב. סוד"ה מהו). לצד השני, לעומת זאת, לדברים שבלב אכן יש משמעות והם עיקר הדבר, והם רק צריכים אמירה בפועל שתאחז את הדברים במציאות. ואע"פ שבגילוי מלתא אין ביטוי מפורש, מ"מ ניתן לייחס לאמירה החלקית את רצונו הפנימי של האדם, וגילוי דעתא מלתא היא. וכך ניתן להבין בתורי"ד (על אתר)³.

זוהי האפשרות הראשונה; את האפשרות השנייה מעלה ערוה"ש (אעה"ז מ"ב, י'). לשיטתו, למ"ד גילוי דעתא בגיטא לאו מלתא היא, יש לחלק בין ממונות ואיסורין: בממונות, הפרמטר הקובע הוא ההסכמה האנושית, דעת האדם – לא איברי סהדי אלא לשיקרא, עדים הם עדי ראייה בלבד ולא מעבר לכך. באיסורין, לעומת זאת, הפרמטר הקובע הוא המציאות הממשית – עדים הם עדי קיום שיוצרים את החלות ומעניקים לדבר את ממשיותו. לכן, גם אם בממונות אמירה שאינה מפורשת אינה בגדר דברים שבלב, הרי שבאיסורין אין בה כדי ליצור חלות ולקבוע מציאות, ויש צורך באמירה במפורשת. למ"ד מלתא היא, ניתן לומר שגם אמירה כזו מספיקה ליצירת חלויות במציאות הממשית; א"נ, אין לקבל את החילוק העקרוני האמור, ולעולם באיסורין כממונות שאין יצירת חלות במציאות אלא רק שינוי יחס האדם למציאות, אך זה פחות מסתבר.

ביטול גט מול ביטול שליחות

עד כה ההנחה הייתה שהאדם ודאי רוצה לבטל את השליחות, ולא את הגט עצמו (משמעות ביטול גט היא שלא יהא ניתן לחזור ולגרש בו – אפי' בשליחות אחרת); אולם ניתן להבין שהסוגייה מתחשבת במציאות של ביטול גט ע"פ שיטת הרמב"ן להלן. בשאלת ביטול גט נחלקו הראשונים: תוס' (לב: ד"ה התם) ורמב"ם (הל' גירושין פ"ו, הכ"א) סוברים שניתן לבטל גט, אך הרמב"ן (שם ד"ה נהי דבטליה) חולק ואומר שלא ניתן.

ע"פ שיטת הרמב"ן, שסובר שלא ניתן לבטל גט, ניתן להסביר את המחלוקת כך. האדם, כאמור, לא פירש האם ברצונו לבטל את הגט או את השליחות, וכוונתו לא ברורה. ניתן לומר, שלמ"ד לאו מלתא היא, האדם מתכוון – ואינו מצליח – לבטל את הגט (שהרי לא ניתן לבטל גט), ולמ"ד מלתא היא האדם מתכוון לבטל את השליחות – ומצליח (כדברי המשנה המובאת בתחילת המאמר). נראה שאת סברות הצדדים ייתכן להסביר באופן הבא. מצד אחד, ניתן לומר שכל עוד לא פירש הבעל שבכוונתו לבטל את השליחות – אנו מניחים שכוונתו לבטל את הגט, שכן הבעל מסתמא כבר אינו מעוניין, בשלב הזה לפחות, לגרש את אשתו, לא עכשיו ולא לאחר

³ באופן דומה, ניתן להציג את אפשרות זו כשאלה האם גילוי דעתא מהווה אומדנא מספיקה לדעתו של האדם, כניסוחו של ר' דוד פוברסקי (בשיעוריו אות תקצ"א). אמנם בפשטות, השאלה האם גילוי דעת מהווה אומדנא נוגעת לרמת הקשר (ומוכרחות) בין אמירה שאינה מפורשת למחשבת האדם בליבו, ועד כמה ניתן ללמוד מהראשונה לאחרונה – ולא קשורה לאפשרות שהוצגה. ברם, ניתן להבין שההבנה שגילוי דעת אינה אומדנא מספיקה, נובעת מתוך דרישה גבוהה למוחלטות ושלמות מחשבתו של האדם, דרישה שמושגת רק באמצעות אמירה מפורשת כאומדנא מושלמת. אמירה שאינה מפורשת היא אמירה שלא מבטאת באופן מספיק את מחשבת האדם, ונמצא שזו עדיין מחשבה בעלמא, דבר לא שלם ולא מוחלט. אם, לעומת זאת, דברים שבלב הם בעלי משמעות גם כאשר הם בגדר מחשבה בעלמא – הדרישה למחשבת האדם נמוכה יותר, וגם אמירה שאינה מפורשת תועיל לבטא ולליצנה, קרי לאחוז במציאות. במילים אחרות: למ"ד לאו מלתא היא, גילוי דעת אינה אומדנא מספיקה משום שהדרישה היא לאמירה שתביע באופן מושלם את המחשבה כדי שלזו האחרונה תהיה משמעות כדבר אמיתי ומוחלט; ולמ"ד מלתא היא, גילוי דעת היא אומדנא מספיקה, מכיוון שהדרישה היא רק לאמירה שתאחז את המחשבה במציאות, שהרי לאמירה בפ"ע יש משמעות גם לפני שהובעה בקול, ולכן דרושה אומדנא נמוכה יותר.

הכוונה במקרה זה זהה לכוונת הבעל בגילוי דעת לבטל את הגט, ולכן המקרה נחשב מקרה של גילוי דעת; לרוב, הכוונה בגילוי דעת היא דווקא לקטיעת התהליך, וכאן אין רצונו אלא לקיומי לתנאי וה"ל כביטול גט, ולכן המקרה לא נחשב מקרה של גילוי דעת.

סיכום

את מחלוקת אביי ורבא ניתן להסביר ביחס לכלל דברים שבלב אינם דברים. אפשרות ראשונה: לאביי לדברים שבלב אין משמעות כלל אלא רק לאמירה, וממילא כל עוד אין אמירה מפורשת אין השליחות בטלה; לרבא לדברים שבלב יש משמעות אלא שדרושה אמירה שתאחז אותם במציאות, ולזה מועילה אף אמירה שאינה מפורשת. אפשרות שנייה: לאביי אמירה שאינה מפורשת באיסורין היא בגדר דברים שבלב, משום שמדובר במציאות ממשית; לרבא גם אמירה שאינה מפורשת יש השפעה על חליות מציאותיות.

מחלוקת ראשונים האם ניתן לבטל גט, כאשר למ"ד שלא ניתן לבטל גט, אפשר לומר שנחלקו אביי ורבא בשאלה את מה מבטל האדם – האם כוונת אדם, שמגלה דעתו אך לא מבטאה בפירוש, היא לבטל את הגט או את השליחות.

נקודה אחרונה לסיכום: כאמור בראשית הדברים, מסגרת הדיון הכללית היא השאלה האם עיקר הגירושין בגט או ברצון הבעל, כלומר: האם הגירושין הם תהליך פורמלי של מסירת הגט לאשה, ורצון הבעל הוא רק תנאי המלווה את התהליך; או שהגירושין חלים מכח רצון הבעל לגרש את האשה, והגט הוא רק האמצעי לביטוי הרצון במציאות. כך ניתן להסביר את מחלוקת אביי ורבא – למ"ד שרצון הבעל מגרש, גילוי דעת מילתא היא, ולמ"ד שהגט מגרש, לאו מילתא היא. ניתן לבאר זאת ביתר פירוט ע"פ כל אחד מהכיוונים שהוצעו לעיל: אם מבינים שהגירושין חלים מכח רצון הבעל, ניתן לומר שבניגוד לכה"ת כולה שקי"ל שדברים שבלב אינם דברים – בסוגיין, אם ידוע לנו, גם אם לא במפורש, שכבר אין ברצון הבעל לגרש את אשתו, אין הגירושין יכולים לחול. לצד השני הגט הוא העיקר, ולכן אין הגילוי הדעת מועיל. כמו-כן, ניתן להסביר בהתאם לכיוון השני, מתוך הנחה שלא ניתן לבטל גט, שהשאלה האם גילוי מילתא הוא ביטול גט או ביטול שליחות תלויה בשאלת מוקד הגירושין – כך שאם מבינים שעיקר הגירושין ברצון הבעל, ביטול בסתמא הוא ביטול השליחות, והיפך הדברים בביטול גט.

זמן. הבעל עצמו ודאי אינו מתעסק בשאלה האם הוא מבטל את השליחות או הגט; אבל מסתמא אין כוונתו לקטוע את התהליך, אלא לגרום לכך שתוצאת הגירושין לא תתקיים בסופו של דבר. מצד שני, ניתן לומר שמכיוון שהבעל אינו מתעסק בשאלה את מה בדיוק הוא מבטל, מסתמא כוונתו לבטל באופן שמועיל, ואם ביטול הגט אינו מועיל – כוונתו לבטל את השליחות (אף שהוא עצמו אינו יודע זאת). באופן דומה מצינו בגמ' בתחילת הפרק (לא.), שאומרת שניתן לפרש את הכוונה שעומדת מאחורי לשון הדברים באופן שמועיל: "אמר אביי בטל שתי לשונות משמע – משמע דבטל ומשמע דליבטיל; גבי גט לישראל דמהני ביה קאמר, גבי מתנה לישראל דמהני ביה קאמר".

א"כ, מחלוקת אביי ורבא היא בכוונת הביטול. ניתן למצוא סיוע לכך בדברי הגמ' בהמשך הסוגייה (שם):

"ואמר אביי מנא אמנא לה: דהוא דאמר להו: אי לא אתינא עד תלתין יומין – ליהוי גיטא. אתא ופסקיה מברא. אמר להו: חזו דאתאי! חזו דאתאי! ואמר שמואל: לא שמייה מתיא. ורבא – אטו התם לבטולי גיטא בעי? התם לקיומי תנאיה קא בעי, והא לא איקיים תנאיה"

אביי, שסובר לאו מילתא היא, מביא ראייה לשיטתו מהמקרה בריש כתובות (ב:) של אדם שנתן גט לאשתו ע"מ שיבוא בתוך ל' יום, וביום השלושים בא אך לא הצליח לעבור את הנהר וצעק מעברו השני "חזו דאתאי! חזו דאתאי!", ופסק שמואל שהגירושין חלים. אביי מוכיח מכאן שאע"פ שהאדם גילה דעתו שברצונו לבטל את הגירושין, הם אינם בטלים. רבא מסביר לשיטתו שאין כאן גילוי דעת, ולכן אינו מועיל. א"כ, אביי ורבא חולקים לכאורה בשאלה נוספת (וכן מוכח מתוס' ד"ה ואי): האם המקרה נכנס בגדר גילוי דעתא בגיטא או לא.

אך לאור האמור לעיל, ניתן לתלות את שתי המחלוקות בשאלה אחת. למ"ד לאו מילתא היא משום שכוונתו לבטל את הגט – כוונת הביטול בסתמא היא לתוצאה; למ"ד מילתא היא משום שכוונתו לבטל את השליחות – כוונת הביטול בסתמא היא לתהליך. במקרה בכתובות, לית מאן דפליג שכוונתו היא לקיים את התנאי – שהרי צועק הוא במפורש "חזו דאתאי!". קיום התנאי פירושו ביטול התוצאה של הגירושין (בדומה לביטול גט), ולא קטיעת התהליך – שהרי התהליך כבר נשלם, אין כאן שליח שניתן לבטלו⁴. לאביי,

ת"ר). אמנם בפשטות, הביטול, אם אפשרי, הוא של התנאי – אך התנאי נחשב חלק מהגט, ואינו קשור לשליחות.

⁴ נחלקו הראשונים האם כשמבטא בפירוש שכוונתו לבטל את הגט, יכול – כלומר, האם גם למ"ד שבעיקרון יכול לבטל גט, כאן אינו יכול מכיוון שכבר הגיע ליד האשה (רמב"ם הל' גירושין פ"ח ה"א, וכן דעת רוב הראשונים); או שכל עוד לא נתקיים התנאי יכול לבטל (בעה"ט אות ת', תנאי דין ב', דף ל"ז ד'. מובא ברשב"א עו. ד"ה

בעוד הליכה לסופר, לקנות גמדים או שוקו בשקית, כדי לקנות קרקע מקימים מפעל, פרויקט ("משכנתא זה לכל החיים"). קרקע היא אחד הדברים החזקים בעולם ובעלי הערך הרב ביותר. רוב המלחמות, בסופו של דבר, נסבו סביבה². יהלומים, זהב, מים, נפט, אוכל – הכל זה בעצם קרקע, ככתוב – "בְּרֵאשִׁית בְּרָא... וְאֵת הָאָרֶץ". גם היום, לקנות קרקע זה הדבר המסובך ביותר, יותר מרכב, יותר מדירה. האדם הקונה לא עושה טובה, עושים לו טובה, הוא

אפשרות להיכנס לשני שיעורים במכון בשנה, כפי מה שידוע לי. לפרטים, פנה אלי). הרב אורי סמט, הביא דוג' מהדף היומי, שבת (כב.) בסוגיית הדלקת נר מנר, וביקש מאיתנו לצייר את הסיטואציה. כולנו ציירנו CANDLE, נר כמו זה של שרית חדר. כך נראה גם חשבו רוב מוחלט של לומדי הדף היומי. אבל אם היינו משקיעים בכך טיפה מחשבה, היינו נזכרים שהמילה 'נר' בעבר סימנה צפחת שמן. וסיטואציה זו שונה בתכלית, שצפחת שמן מסובך להטות- 'שמא יטה', ולכן ברורים דברי רש"י שמערב גורם שלישי – קיסם, שע"י מעביר מאש לאש. שהרי אם ב-CANDLE עסקינו, לכאורה אין כל בעיה להעביר ישירות מנר אחד לחברו, וקשה מדוע הוצרך רש"י להביא קיסם, בהנחה שלא נתקע לאף אחד תפוח בין השיניים.

² סיבות מרכזיות נוספות, אך פחות דומיננטיות מהאדמה, הן: דת ומעבירות על דת (היינו, נשים). וגם אז, מה כובשים אם לא קרקע. וצ"ע ממלחמות ימיות.

טוב למות בעד ארצנו גזירה שווה מירמיהו עד קק'ל

דוד נוסן*

נ"ל שבתור 'תלמידים מודרניים', צריכים אנחנו לשנות במעט את ההבנה הבסיסית שלנו בקניין קרקעות וחזקת ג"ש¹. כי לא מדובר

* דברי באים ממקום רציני ומודחק ביותר באישיותי, ועל כן אני מבקש להתייחס לדברים ברצינות, ולהתעלם מהרעיונות המזורים ששולבו בגוף הטקסט. הסליחה עמכם.

¹ דוג' יפה שמעתי לאחרונה בחוג בלשון (שהוא בעצם חוג תורני, קדוש, כידוע. ועיין רש"י ורד"ק וכל גדולי ישראל. אני ממליץ מאוד, אפילו סתם בשביל הכיף, יש לכם

ורגשות (לקרקע יש שם!) – כבוד ואהבה. לא מן השפה ולחוץ, להבין 'ממש', כי אין לנו ארץ אחרת, בכל צעד ושעל שאנו דורכים עליה. ואין בין כ"ך, ובין פנאטיות¹⁰, דבר וחצי דבר, ואל לנו לבלבל בלבולים, לבל נהיה מבולבלים. סדר שלם במשנה¹¹, עשרות מצוות, דם שנשפך כמים על מזבחה, תפילות זועקות עד שמי מרום לאורך כל הגלות – כולם מצביעים על ארצנו הקטנטונת, ארצנו היפה. יהי רצון שתתקיים בנו נבואת מיכה¹²:

”וְהָיָה בְּאַחֲרֵית הַיָּמִים יְהִיֶה הַר בֵּית ה' נְכוֹן בְּרֵאשׁ הַהָרִים וְנִשָּׂא הוּא מִגְּבֻעוֹת וְנִהְרָו עָלָיו עַמִּים. וְהִלְכּוּ גוֹיִם רַבִּים וְאַמְרוּ לִבּוֹ וְנַעֲלָה אֵל הַר ה' וְאֵל בֵּית אֱלֹהֵי יַעֲקֹב וְיֹרְנוּ מִדְּרָכָיו וְנִלְכְּהָ בְּאַרְחָהוּ כִּי מֵצִיֹן תֵּצֵא תוֹרָה וְדְבַר ה' מִירִשְׁלָם. וְשָׁפַט בֵּין עַמִּים רַבִּים וְהוֹכִיחַ לְגוֹיִם עֲצָמִים עַד רְחוֹק וְכַתְּרוּ חֲרָבְתֵיהֶם לְאַתִּים וְחֲנִיתֵיהֶם לְמִזְמוֹרוֹת לֹא יִשְׂאוּ גוֹי אֵל גּוֹי חָרֵב וְלֹא יִלְמְדוּן עוֹד מִלְחָמָה. וְיִשְׁבּוּ אִישׁ תַּחַת גִּפְנוֹ וְתַחַת תְּאַנְתּוֹ וְאִין מַחְרִיךְ כִּי פִי ה' צַבָּ-אוֹת דְּבַר. כִּי כָל הַעַמִּים יִלְכוּ אִישׁ בְּשֵׁם אֱלֹהֵי וְאָנְחָנוּ נִלְךְ בְּשֵׁם ה' אֱלֹהֵינוּ לְעוֹלָם וָעֶד” (ד', א-ה) וגומר – “הַשִּׁיבְנוּ ה' אֱלֹהֵינוּ וְנִשְׁוֹבָה חֲדָשׁ יְמִינוּ כְּקֶדְמָ” (איכה ה', כא).

המשפטיים לכאורה שייכים לגביה גם בחו"ל. ועוד שבחנים רבים נאמרו על ארץ חמדה, וקצר הנייף מלפורטס כי רבים הם.

⁷ לפי פרק ב' בבראשית, נראה כי זה הדבר הראשון שהוטל על האדם.

⁸ ראוי לציין את ישיבתנו היפה. לעיתים כללך נמצא על הרצפה/דשא, ודווקא במקום כל כך יפה זה חורה עד מאוד, ואין איש מצפץ.

⁹ 'הבית של פיטוק' יוכיח.

¹⁰ ואם בימי דיקאלי עסקינו, אציין חידוש אדיר שנחחדש לי, תודות לבחור החשוב – אלון אסטרמן. במסגרת החברותא שלנו הסברתי לאלון על שביל ישראל, עסקנו בכיוונים – ימה וקדמה צפונה ונגבה, ואמרתי ששביל ישראל מורכב משלושה צבעים – לבן-צפון (חרמון), כחול-ימה (חינון), כתום-נגבה (נגב), וכך שברך כלל הסימון הכתום משוך לכיוון דרום, והלבן משוך לכיוון צפון, דבר שיכול לעזור למטייל המתברבר בטחה. מעניין לעניין באותו עניין, שאל אותי אלון למה לבן ולא ירוק, דבר הגיוני, שהרי לא כל מקום הוא הגוש שבו יורד שלג, והצפון אכן מתבטא הרבה יותר בירוק מאשר בלבן (ר' אלעד שפיגלמן הציג שהלבן בא להורת על הצפון, בדגש הנקודה הצפונית ביותר. ועדיין קשיא, שגם היא לרוב לא לבנה). וחשבתי להשיב שרצו לבן כדי ששביל ישראל יהיה – כחול ולבן, כחול ולבן, זה הצבע שלי... אבל אז הקשה אלון – 'אז למה כתום?!' תוך כדי דיבור, עוד לא הספקתי לומר 'צ'ק רובינזון', ענה אלון בהירה – 'אה! גוש קטיף, דגל ישראל עם סרט כתום'. מה רבו, מה רבו.

¹¹ והרבה יותר מזה, שהרי יש הרבה מצוות מסדרים אחרים שקשורות לאי – 'הל' עיר מקלט, 'הל' בית הבחירה, 'הל' הלכות מלכים וכו'.

¹² קוריוז: שירת עימי בצנחנים, בחור נחמד בשם 'מיכה'. תמיד כששאלו 'מי חסר', ענית ש-'מיכה פה'.

מקבל זכות שעומדת בסימן שאלה, שהארץ חולקה בידי שמיים איש איש כפי נחלתו, ומה ראה זה שיהיה לו יותר מפלוני אחר, יותר משנתן לו בוראו?! צריך גם לזכור את אורח החיים בימי קדם; השבטיות, המשפחתיות, קרקע של משפחה, השדה של המשפחה, הקבר שלה! – היה לדברים אלו ערך עליון, 'מה לי הכא מה לי התם', ממש אינו שייך. הקרקע היא שנותנת לאדם ביטחון, קביעות, נצחיות. גם מערכת הזמן ההלכתית קשורה במרחב באמצעות מצוות הקרקע – שמיטה ויובלות. לא לחינם מאריכה התורה בפרשת 'לך לך', שקראנו, בלשון – 'לך לך מארצך וממולדתך ומבית אביך', שכמה אדם קשור לרגבי אדמתו, משם לוקח! שם נולד, משל היה אדם הראשון שנוצר מאדמתו שלו – 'מכורתי', 'כור מחצבת'.

וכן, כדי לקנות צריך שטר, וצריך שלוש שנים, וצריך שאלו יהיו שנים שלמות, וצריך שתהיה עדות לכך שהיה באותו זמן, ואם זה נדרש – שיגורו איתו אנשים לשם כך! וצריך וצריך וצריך³, זה לא פשוט כי אנחנו לא רוצים שזה יהיה פשוט – קרקע בחזקת בעליה עומדת, האדון הנכבד ה-'מרא קמא'.

ברצוני להציע שמדובר במצב מיוחד – מעמד 'קונה קרקע'. זו סיטואציה שונה, בה האדם צריך לעשות ככל יכולתו, יותר מבעלות רגילה, לפעול, כמעט בקנאות, כדי שהקרקע תעבור לידיו, לרשותו. הרמב"ם בהל' דעות, בעיסוקו בדרך הזהב, אומר שכדי לצאת מצד אחד, צריך למשוך חזק לצד השני. אם רוצים להוציא קרקע מחזקת ראשון, לא מספיק לעשות מעשה 'בעלים', רגיל, צריך להיות מטורף על הקרקע, לנשק אותה, להשתטח עליה, לטאטא אותה מאבק⁴, עד לכדי – 'טוב למות בעד ארצנו'⁵.

ויש בדברים אלו גם ללמדנו על היחס הראוי לאדמה שלנו⁶, בכל פרמטר – החל מהפרקטיקה⁷; נקיון, זיהום, טיפוח⁸, וכלה בערכים

³ 'הצריך הזה', אריק איינשטיין שם, שם.

⁴ וכמה הייתי מצטער בצבא כשעזת על גבי שעות טאטאתי הלוח וחזור את אותם מקומות, או כאשר נקשתי הרים וגיבעות מכל שיח ושיג. וכל זה לא היה אלא כדי להחזיר בי, בדרך הקשה, הבנה זו.

⁵ מומלץ לשמוע את השיר 'טוב למות בעד ארצנו', מהסרט הקלאסי – 'בלוח לחופש הגדול', שיעוסק בלחימה הסיזיפית בתעלה. וסותר לגמרי את הגישה שהצגתי כאן.

⁶ שנתנה לנו, לעם ישראל, ברצונו (ברצונו נטלה מן הגויים ונתנה לנו) ובהבטחתו (אל הארץ אשר נשבעתי), ארץ אשר ה' אלוהיך דורש אותה, הארץ הטובה! , שמעלתה גדולה פי כמה וכמה מסתם אדמה קונה באופן פרטי, ושהכללים

תרום-בו-ציטים
לכבוד המצב הקשה במדינה והצורך החדוף בתרומות דם, נערכה רפורמה מקיפה ושידור במבנה האחריות על תרומת הדם כאשר ינאי ויזל ורפאל סונא (א), המוכר גם כ-א. טמגוצ', מחליפים את דב גרינוולד (ב) באחריות על תרומת הטרומבוציטים – פנו אליהם בכדי להיפטר מדמכם. עם זאת, דה יישראל אתנו כערפד ישיבתי, או בגרסה הרשמית יותר – א. תרומות דם.
ואם בתרומה עסקינו: נפתח גמ"ח חדש לתרומה עבור מחקר חולי סרטן של עוד מציון, כל המעוניינים לתרום מתבקשים לפנות למשה הולנדר, בשורה הצופה ברמפת הר"ע.

עקידת יצחק
השבוע מתחילה סדרת השיעורים השנתית של הרב יצחק בנושא "הר הבית". בסיום הסדרה מתוכננת חוויה מעשית לגבי החומר הנלמד (לא, לא הולכים להקריב אף אחד, פשוט עולים להר הבית).

עומד בשער
לאחרונה התעורר דגש מיוחד בישיבה לגבי השמירות הליליות. חשוב עד מאוד, מסתבר, לוודא מספר רב של פעמים בכל לילה נתון את נעילת השער המחבר בין הישיבה לבין הגבעה הצהובה. דגש זה הועלה ומפוקח ע"י איש כיתת כוננות המסור אופיר דויטשמן (ה), שמלבד בדיקות פתע שיערוך באמצע הלילה, גם מבקש להעירו במקרה שהשער פתוח. אנא שמרו על ההוראות (במיוחד על זו האחרונה).
אדהכי והכי לשמירות, לאחרונה הותקן במבואה מכשיר טלפון חדש ומשוכלל. מטררת המכשיר כמובן, היא להעסיק את השומר הצעיר בעת מקרה אמת, כך שלא יפריע לשומר הקריב להתמודד עם המחבל, בבחינת "אלון שבות אינה עונה".

ואם כבר שמועות
לאחר מהפכת המיחזור המתרחשת בימים אלו ביישוב "אלון שבות" וממלאת אותנו בפחים כתומים וירוקים ולימוד הלכות ברירה בשבת, שמועות זדוניות מספרות כי נזכה בע"ה לחשוב על הזדורות הבאים, ואף הישיבה תצטרף לתכנית המיחזור. קורס ההדרכה על חלוקת הפסולת מוכר למכון.

זמיר עריצים
עם פתיחת מבצע "וה" הולך לפנייה יוםם בעמוד ענן", נשלחו כמה מבני שיעור ה' לתגבר את כוחות צה"ל ולסייע בהשמדת קיני הטרור ברצועת עזה. גם בני שיעור ד' שעמדו על סף החפשי"ש (וחלקם כבר הגיעו לישיבה), הוחזרו אחר כבוד לשירות פעיל לטובת המולדת.

משפחת הישיבה שותפה למאמץ המלחמתי, ובנוסף לקריאת תהלים, התארגנה וזימה ללימוד "משמור" רצוף במהלך הלילה, בבחינת "אם לא בריתי יוםם ולילה". הישיבה שולחת את תפילותיה אל דרום ומרכז הארץ הנמצא תחת איום הקטנות, ואל חיילינו הנשלחים כצרעה ממעל או כשפיפון עלי אורח בכניסה קרקעית.

כיף בדרך קשר...
ביום ראשון נפרדה מערכת דף הקשר בצורה רשמית ממערכת ההפצה הקודמת, וקיבלה את בני שיעור א' אשר לקחו את השרביט לידים. הפרידה נעשתה באמצעות מסיבה של כל מערכת דף הקשר (לשעבר ולשעתיד), אכילת המון אוכל מומתק, וכן בירור אחת ולתמיד של השאלה האלמותית: כמה מאנשי המערכת קוראים את כל דף-קשר. את החילופין חתם משה דיבו (א') המחליף את גבי מנס כמשכפל. למעוניינים בהצטרפות לדף קשר – מסיבות כאלו הן עניין שבשגרה. מערכת החדשות מברכת גם היא את מערכת ההפצה החדשה, ומחכה בכיליון עיניים ליום שבו היא תעבי את השרביט למתנדבים הבאים...

סיום חוץ
בשבועות האחרונים התחיל בישיבה פרויקט חדש מבית המונג האהוב "צ'ולנט וחיוק" שבלי חמישי. מידי מוצאי שבת מתקיים מלווה מלכה וסיום מסכת מאת האדון התלמידי! לא רק לחוציניקים!

